

BOKA KOTORSKA U STUDIJAMA CVITE FISKOVIĆA

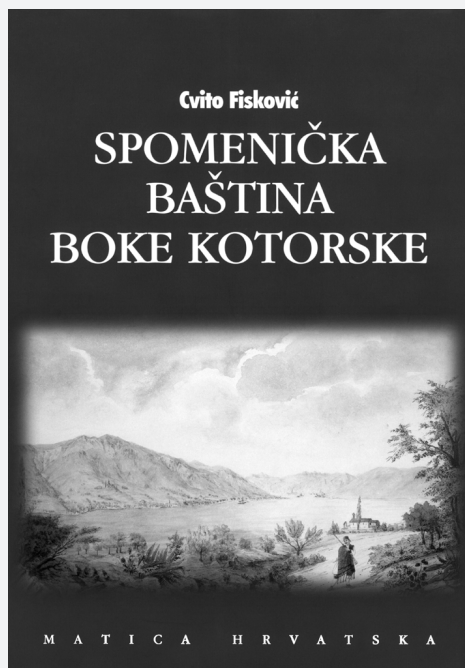
CVITO FISKOVIĆ, Spomenička baština Boke
kotske, Zagreb, Matica Hrvatska, 2004., 350 str.,
ISBN 953-150-562-4

P

ovodom *VIII. dana Cvita Fiskovića* u Kotoru je sudionicima skupa i lokalnoj publici predstavljena knjiga *Spomenička baština Boke kotske*. Radi se o izboru članaka akademika Cvita Fiskovića koji je

uredio Radoslav Tomić, koji je napisao i uvodne riječi. U tom kratkom poglavlju, naslovljenom *Boka kotska u djelu Cvita Fiskovića*, Tomić sažeto opisuje historijat Fiskovićevih istraživanja kulturne baštine

Boke kotorske. Najstariju studiju o umjetničkim spomenicima Boke Fisković je objavio kao mlad povjesničar umjetnosti još daleke 1941. godine, a poslije toga je povremeno pisao članke sve do 1986. godine. Za ovu knjigu uglavnom su izabrani članci koji su izašli u danas teško dostupnim publikacijama, a samo su dva tiskana u *Prilozima povijesti umjetnosti u Dalmaciji (Stilska zakašnjenja i pokrajinske oznake na stolnoj crkvi u Kotoru, Slika radionice Paola Veneziana u Prčanju)*. Tekstovi vremenski pokrivaju razdoblje od 8. do 19. stoljeća, a po tematici to nisu isključivo povijesnoumjetničke

studije, već se Fisković često upušta i u istraživanje povijesti pomorstva.

Prvi, a ujedno i najopširniji tekst u knjizi je *O umjetničkim spomenicima grada Kotora*. Studija je nastala već 1953. godine i Fisković u njoj brižljivo opisuje i analizira spomenike u gradu počevši sa zidinama, a nastavljajući s crkvama, palačama i ostalim spomenicima. Radi se o topografskoj studiji u kojoj se autor, međutim, ne ograničuje na podatke i opise spomenika, već spomenike i interpretira, ne samo u

lokalnom kontekstu, već i u usporedbi sa spomenicima na širem jadranskom prostoru, a pogotovo u slučaju romaničke arhitekture spominje i veze s arhitekturom raške Srbije. Treba spomenuti da je prilikom restauratorskih zahvata nakon potresa 1979. godine došlo do brojnih novih otkrića i da to mijenja neke Fiskovićeve interpretacije, kao što neka od njih mijenjaju i novija otkrića arhivskih dokumenata, ali to ne umanjuje vrijednost studije koja do danas ostaje najkompletniji pregled umjetničkih zbivanja u Kotoru kroz stoljeća. Na ovu studiju se nadovezuje sljedeći članak *Stilska zakašnjenja i pokrajinske oznake na stolnoj crkvi u Kotoru iz 1966. godine*, koji je i jedan od najpoznatijih Fiskovićevih članaka. Slično kao u slučaju dubrovačke Divone, on i tu ulazi u polemiku s Ljubom Karamanom i čitatelja argumentirano uvjerava u svoju tezu o kasnom nastanku glavnog oltara, a kotorska katedrala mu je odličan primjer za razmatranje o tome kako se u perifernim sredinama - pogotovo kad se radi o obnovama - uporno održavaju konzervativni oblici, tako da samo stilski karakter spomenika ne daje uvijek pouzdanu informaciju o vremenu nastanka. Svakako možemo zaključiti da je studija danas podjednako aktualna kao u doba nastanka. Najraniji (1941.) je članak o ranosrednjovjekovnoj krstionici kotorske katedrale, a članak o Bogorodici s Djetetom iz palače Luković-Florio u Prčanju, u kojoj Fisković prepoznaje djelo iz kruga Paola Veneziana, postaje danas, u vrijeme sve većeg interesa za istraživanje slikarstva trećenta u jadranskom prostoru i značajnih izložbenih projekata (Rimini 2002., Zagreb 2004.) sve aktualniji.

Poiretova slika Mandićeva jedrenjaka u Perastu (1969.) članak je o marinistu 19. stoljeća francuskog podrijetla o kojem je Fisković bio pisao u *Prilozima* već 1959. godine; no, tu se on osvrće na zavjetnu sliku koju je Mato Mandić poklonio Crkvi Gospe od Škrpjela kod Perasta i brižljivo istražuje okolnosti nastanka slike. Nažalost, taj članak nije ilustriran. Slijedi niz tekstova o različitim vidovima bokeljskog pomorstva, u kojima se Fisković (kao i inače često u svojim spisima) pokazuje i kao vrstan

povjesničar. Prvi je članak o borbama Peraštana s gusarima u 17. i 18. stoljeću (1973.) u kojem objavljuje zbirku crteža pomorskih sukoba koji su vjerojatno djelo kapetana Julija Balovića Matijina: radi se o izvanrednom dokumentu pa je Fisković na kraju studije objavio sve crteže u obliku kataloga s detaljnim opisima i komentarom. Članci *Prva vijest o dolasku Rusa u Perast na izučavanje pomorskih vještina* (1975.), *Pomorski sukob Peraštanina Josipa Bronze s alžirskim ratnim brodovima godine 1749.* (1963.) i *Podvig kapetana Želalića* (1947.) također su značajan doprinos upotpunjavanju poznavanja povijesti bokeljskog pomorstva, koje je za Bokelje uvijek bilo od velikog značenja, a kroz pisanje Cvita Fiskovića nije teško razabrati jaku povezanost pomorstva s tamošnjom kulturom. Za kulturnu povijest također je značajan prilog *Gađanje pijevca u Boki, Budvi, Dalmatinskoj zagori i na Orebićima od 18. stoljeća* (1977.), gdje autor opisuje običaj koji nije poznat samo u Boki, već i u crnogorskom primorju te u Dalmaciji.

Zadnji je članak *Boka kotorska u akvarelima Fedora Karacsaja iz prve polovice 19. stoljeća*, koji je najnoviji i po godini nastanka (1986). Radi se o albumu akvarela austrijskog pukovnika koji se, doduše, ne mogu smatrati visokom umjetnošću, ali se radi o vedutama izvanredne dokumentarne vrijednosti, pogotovo u primjerima kada slikar brižljivo crta svaki detalj. Zbog toga nam ti akvareli daju, pored pouzdanih informacija o tadašnjem izgledu zgrada, i dobar uvid u nošnje, brodove, čamce i općenito u način života u prvoj polovici 19. stoljeća.

Izdanjem tekstova Cvita Fiskovića Matica hrvatska približila je nekoliko manje poznatih tekstova stručnoj publici, a i svima ostalima zainteresirani-

ma. Velika kvaliteta Fiskovićeve načina pisanja je u tome što je uvijek udruživao egzaktni znanstveni pristup s jasnim te što jednostavnijim formulacijama, tako da ga može bez problema čitati svatko, a ni ovi tekstovi nisu iznimka. Toliko značajnije je izdanje, jer su publikacije u kojima su članci tiskani u svom prvom izdanju, danas teško dostupni (npr. *Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, Pomorstvo, Spomenik SANU* itd.). Treba također spomenuti da su neki od članaka otvorili put daljnjim istraživanjima kulturne baštine Boke, ali i da su neki - pogotovo topografski pregled kotorskih spomenika - ostali do danas jedina pouzdana sinteza na tu temu.

Knjiga *Spomenička baština Boke kotorske* prvo je ponovno izdanje studija Cvita Fiskovića, a nadajmo se da nije i posljednje. Kroz duga desetljeća svoje djelatnosti on je napisao velik broj fundamentalnih tekstova hrvatske povijesti umjetnosti koji će se zbog njegovih metodoloških pristupa ili zbog objavljivanja arhivskih izvora uvijek citirati. Problem je što su neke od tih knjiga danas vrlo rijetke, a tiskane su - pogotovo one iz četrdesetih i pedesetih godina prošloga stoljeća - na papiru loše kvalitete, pa je stoga i daljnje postojanje sačuvanih primjeraka velik problem. Stoga mislim da bi u bližoj budućnosti trebalo ozbiljno razmišljati o njihovom ponovnom izdanju. Među njima bih svakako volio vidjeti *Korčulansku katedralu, Opis trogirске katedrale iz XVIII stoljeća* (tu bi možda valjalo razmisliti o objavljivanju cijelog Manolinog teksta), *Prve poznate dubrovačke graditelje, Naše graditelje i kipare 15. i 16. stoljeća u Dubrovniku, Zadarske sredovječne majstore*, a možda još i koju zbirku članaka. Samo na taj način bi spomenute studije postale dostupne i mladim generacijama i onima koje tek dolaze.